

Povestea unei vieți

Partea II

Educație la mijloc de veac Cămăși verzi – cămăși maro

*Singurul paradis din care nu putem fi goniți
decât cel mult de o boală
este memoria.*

De **Stefan Kecskemeti**

În această lume pestriță și pitorească mi-am petrecut primii ani ai copilăriei, sub ochii atenți ai mamei, dar și a guvernantelor care se succedau în funcție de vârsta odraslelor.

Educație la mijloc de veac

Spre deosebire de frățiorul meu mai robust și controlat sentimental, pentru mine, care imi construise legături afective față de fiecare guvernantă, orice despărțire a însemnat o mică tragedie. Asta în ciuda faptului că de ele se leagă și obiceiuri nu numai plăcute, ci chiar chinuitoare. În primul rând amintesc aici stilul de viață foarte reglementat, monoton, cu obligația însușirii unor reguli de comportare, conduită, ținută etc... Apoi problemele de alimentație; regula generală era ca zilnic un fel să fie obligatoriu o legumă. Azi îmi plac legumele, dar în acele vremuri, soteul de morcovi dulceag și plictisitor a fost un chin egalat doar de cel de gulii, varză creță etc... pe care trebuia să-l mănânc fără milă până la ultima îmbucătură. Nu mai spun că roșiile îmi pișcau cumplit gura, dar trebuia să beau un pahar de suc de roșii pentru vitaminizare toată vară. Spre norocul meu untdelemnul de pește obligatoriu iarna, spre mirarea întregii familii, îmi plăcea, deci cu asta nu am avut probleme.

După vârsta de doi ani ne-am mutat într-o stradă elegantă din Elisabetin, unde s-a născut și fratele meu, un urlător frenetic care, pe deasupra, m-a detronat din starea de unic moștenitor. Spre deosebire de mine care eram firav, finuț și sensibil, el era un malac violent, impunător și încăpățânat la culme.

Țarul meu întreținut cu grijă, a fost demolat de el în doar trei săptămâni după ce s-a putut ridica în picioare. Fiecare seară la orele 19 fix începea să urle din gura de șarpe, ritual care ținea zilnic fix două ore, după care se așeza blând și liniștit pentru a-și continua jocul cu câte un obiect investit cu cele mai variate valori simbolice. Biata mama se retrăgea după acest spectacol total epuizată, până ce într-o bună seară a apărut nașul meu Gyulus, o matahală de moșier din sudul Banatului, care, văzând starea sufletească a mamei, l-a ridicat pe urlător de guler și i-a aplicat o corecție pe fund de s-a auzit până în vecini. Domnul meu frate, cu ochi mirați, fără să scoată un sunet s-a așezat liniștit într-un colț al ruinei țarului așteptând ce va urma. Întrucât nu a urmat nimic, s-a apucat să se joace ca un mielușel. În seara următoare fix la orele 19 au început mișcările introductive la spectacol, dar mama a fost pe fază, strigând spre camera alăturată "Gyulus, copilul începe din nou", la care, frățiorul meu calm și liniștit a reluat jocul de dinainte. De atunci am beneficiat de seri liniștite și plăcute. În scurt timp l-am îndrăgit tare mult și până în ziua de azi îmi aduc aminte de mireasma plăcută de lapte dulce ce emana din părul său creț.

Cred că nu au trecut mai mult de 2-3 ani și ne-am mutat pe aceeași stradă cu câteva case mai încolo. Aici, portarul avea doi băieți cam de aceeași vârstă cu noi, bine crescuți și buni parteneri de joacă. Cam de pe atunci datează eșecul familiei de a mă înregistra într-o grădiniță, de altfel frumoasă, dotată cu tot felul de jucării, cu educatoare prietenoase, dar care m-ar fi obligat la supunere față de anumite reguli în afara mediului meu familial. Aici a apărut pentru prima oară diferența fundamentală dintre atitudinea mea și cea a fratelui meu față de mediul înconjurător. Peter, un diavol în familie, în viața din afară s-a dovedit a fi conformist și adaptat, în evident contrast cu mine, cuminte, și ascultător acasă, dar diavol, rebel, nestăpânit în afara familiei. La timpul respectiv, revolta mea se manifesta prin plecările mele din grădiniță, în ciuda măsurilor de pază. Treaba a alarmat familia în mod serios, deoarece nici nu mi-a trecut prin cap să mă întorc acasă. Făceam ture mari de explorare prin cartier, descoperind o serie de lucruri noi, incitante,

împrietenindu-mă cu pilărițele din piața Lahovari, cu câini care păzeau fiecare casă din cartier, mai mult, cu măgărușii care își așteptau răbdător stăpânele, după terminarea târguieșilor făcute marțea și vinerea. După o săptămână de încercări de a mă ține la această grădiniță ideea a fost abandonată prin consens între mama și educatoarele. Această atitudine de rebel individualist și nonconformist persistă până azi, creându-mi pe lângă multe satisfacții și numeroase neplăceri și ponoase mai târziu, în viața care îți cere compromisuri, submisiune și conformism.

Regulile impuse de familie m-au ținut în frâu chiar și în afara casei, spre exemplu chinuitoarele plimbări pe orice vreme într-o mică turmă de copii pe Corso, obligatorii timp de cel puțin două ore pe zi, sub atenta supraveghere a guvernantelor care în acest răstimp schimbau păreri și își bârfeau cu nerușinare stăpânele. Cele mai groaznice asemenea "cure de aer" s-au dovedit cele de toamnă, când, sub o pelerină de loden cu glugă pe cap și doar două deschizături pentru scoaterea mâinilor, trăiam teroarea claustrării, condamnat la tăcere, căci sub glugă nu se putea vorbi cu la fel de disperatul amic de lângă tine.

Spre deosebire de aceste corvezi, ieșirile cu mama către seară în centru mi-au oferit satisfacția însușirii cititului direct de pe reclamele luminoase din tuburi de neon diferit colorate care creeau o feerie vespérală dublată de splendoarea vitrinelor. Pe una din clădiri era crucea Bayer, reclama pentru aspirină, pe alta Adesgo pentru ciorapi, Umbrela etc.

Vitrinele ofereau mai ales în pragul sărbătorilor aventura descoperirilor interesante. Firma concurentă de optică, Kaldori avea în prag de Crăciun în vitrină fabuloase trenuri electrice cu gară, tuneluri, semnalizatoare luminoase, viaducte etc... În alte prăvălii erau tot felul de jucării, păpuși animate care fascinau în ciuda faptului că din călătoriile sale anuale la Viena și Leipzig unde se contractau mărfurile la târgul internațional, tata îmi aducea mașinuțe Schuko care știau tot felul de lucruri, unele fiind demontabile, altele aveau un fel de "radio", deci făceau muzică, se dădeau peste cap ori nu cădeau de pe masă.

Mai târziu când spectrul războiului devenise din ce în ce mai amenințător, paralel cu înarmarea Germaniei hitleriste, la aceste jucării s-au adăugat tancuri, tunuri, chiar și avioane din care cădeau bombe pocnitoare prin capsele obișnuite la

pistoalele de jucărie și se lansau parașute. Un non plus ultra era submarinul care făcea reale scufundări și putea lansa torpile. Spre deosebire de frățiorul meu care la un Crăciun a primit un tren electric, eu aveam un trenuleț mecanic fabricat de vestita firmă Märklin, ale cărui produse " de epocă " le-am revăzut recent la Nürnberg într-o expoziție retrospectivă cu vânzare. Am fost oripilat de prețurile cerute pentru aceste jucării minunate, azi cu valoare de colecționar.

O altă categorie de jucării tot ale firmei sus-menționate erau jocurile de construcție din metal, asamblabile prin șuruburi, cu care se puteau configura clădiri sau mecanisme funcționale, mașinării de tot felul. Ele au fost un fel de predecesori ai produselor mai simple care se vând sub numele de Lego. Mai amintesc apoi mașinile de aburi, imitație a diverselor locomobile, motoare care până în anii studenției mele au pus în mișcare uzini, fabrici ș.a., dar și cutiile cu care se puteau face fel de fel de scamatorii.

Crăciunurile sărbătorite în trei locuri, acasă la noi, la bunicii din partea tatălui și la bunica din partea mamei, au fost adesea ocazii de frustrare, deoarece după sunetul clopoțelului, admirând cu respirația tăiată cadourile minunate, am fost răcoriți de interdicția de a ne apropia de locul unde adulții, în genunchi, își satisfăceau nevoia de joacă până târziu în noapte.

Moș Nicolae care venea noaptea să așeze în pantofii curățați cu Schmoltpasta, între geamuri pe lângă obligatorul băț și ceapă, răsplată pentru greșeli și mici păcate, provoca dimineată înbietoarea aromă de portocale, mandarine, dulciuri, mere, curmale, rodii și câteva jucărioare care prevesteau pletora Crăciunului care urma.

În anii mai "săraci", Paștele catolic și ortodox coincideau, dar în alți ani aveam de două ori sărbătoare. O dată acasă și a doua oară la bunica de religie ortodoxă. La noi în ajun trebuia să culegem iarbă și să facem cuibușoare în care iepurașul își deșerta cadourile și ouăle vopsite, la bunica aveam de căutat prin grădină și mai târziu, în parc, bogăția de ouă încondeiate, vopsite, și cadourile. Primul meu Paște de care îmi aduc aminte a fost cel încă la bunicii Kecskemeti, unde într-un coșulet pe verandă, iepurașul mi-a lăsat trei din puișorii săi vii. Au fost, deși am crescut între nenumărate și felurite vietăți, primele animale care mi-au aparținut, desigur

nu multă vreme fiindcă în aceea casă veche, la etajul doi nu se puteau ține iepuri, deci cu inima intristată a trebuit să îi duc înapoi la mama lor. În pragul fiecărei sărbători trebuia să-mi adun jucăriile de prisos și să le predau copiilor din orfelinat, o acțiune la care, de fiecare dată, eram cuprins de un cumplit sentiment de umilință pentru simplul fapt intuit al inegalităților sociale și nedreptăților soartei.

Cămăși verzi, cămăși maro

După numai doi trei ani, călătoriile în străinătate au devenit imposibile. Războiul a blocat granițele. Atunci am făcut cu mama cele mai fantastice călătorii. Exista într-un dulap pe careva dintre holuri o colecție de ilustrate pliate, de culoare sepia din mai toate locurile semnificative ale continentului, pliante aduse din călătoriile membrilor familiei prin lume. Pe atunci, valizele din casă erau împestrițate cu etichete lipite pe ele în fiecare hotel pe unde s-a stat. Ei, mama ne așeza pe covorul din camera ei și cu ajutorul ilustratelor am început să călătorim. Si azi se întâmplă că văzând la televizor pentru prima dată imaginea unor locuri din Europa să le recunosc după acele ilustrate.

Am început școala la o instituție confesională Missio cu limbă de predare maghiară, o treabă plictisitoare, dar a cărei utilitate a fost înțeleasă de mine în ciuda faptului că la trei ani știam să citesc și la patru să scriu. Eram 64 de elevi în clasă, de toate națiile, straturile sociale, sub severa supraveghere a unei învățătoare nemăritate, bătrâne, acrite, care suporta cu greu gălăgia, mirosurile și diversitatea copiilor atât de numeroși. ...

Dar și până la începerea școlii s-au petrecut lucruri ciudate și la început greu de înțeles. Într-o bună dimineață, coborînd în mica curte a casei unde obișnuiam să ne jucăm în nisip cu soldatii de plumb, în compania celor doi "prieteni" amintiți mai sus, am fost întâmpinați cu dușmănie, fiindu-ne refuzat teritoriul ce ni se cuvenea din nisip pe motivul că de azi suntem în război, mai mult, suntem dușmani, noi neavând o origine pur ariană. Din acest lucru nu am înțeles prea multe, dar în curând am văzut cum ingrijitorul casei și-a schimbat papucii în cizme negre, cămășile de diverse culori în bluze maro, devenind membru activ al comunității germane de afiliație hitleristă. Ne obișnuisem cu unii care purtau cămăși verzi, cu reședința la o terasă pe malul Begheului, la intrarea căreia era plasat un panou cu

un fel de grilaj și de unde se auzeau niște cântece ca cele care mai târziu în "iepoca de aur" purtau numele de "patriotice". Tata a trebuit să plece într-un lagăr de muncă. Într-o seară, după adormire am fost treziți de o gălăgie infernală și am văzut pe mama aplecată asupra paturilor noastre apropiate și un individ într-o asemenea cămașă verde, amenințându-ne ca "pui de năpârcă" buni pentru a fi lichidați. Încă în aceeași noapte a venit bunica după noi și pentru câteva zile ne-am mutat la ea spre bucuria iubitei mele străbunici care locuia la etajul vilei, o bătrânică înțeleaptă, citită, foarte cultă, care de fapt o crescuse pe mama mea.

.....

Mama, atasă de tradițiile legitimiste austriece ale bunicului meu nu a acceptat să se înregistreze în asociația hitleristă a etnicilor germani din Banat, după ce Hitler anexase Austria alipindu-o Reichului. Cam pe atunci am trecut prin primul meu șoc zguduitor în legătură cu adulții. Într-o bună seară, în timp ce ascultau știrile, am văzut-o pe mama plângând. Mult mai târziu am aflat motivul: ultimele cuvinte ale cancelarului Schuschnigg al Austriei cotropite, care, cu voce jugulată de emoție, pronunța un : Gott schütze Österreich! (Domnul să apere Austria!) auzindu-se în continuare cum este târât de SS-iștii din fața microfonului drept în tragica istorie a Europei. Desigur, la 4 ani, încă nu realizam semnificația episodului, dar, pentru prima dată în viața mea, am constatat că și adulții plâng, deci lumea nu este atât de protejată de ei cum credeam până atunci. Era prezent nașul meu Gyulus care nu a putut să o consoleze.

Doritori să aibă alături cât mai multe și reprezentative personalități ale urbei de etnie germană, mama a fost citată în nenumărate rânduri fără rezultat la această organizație. La o vizită la primărie a guvernatorului hitlerist al Austriei anexate, Baldur von Schirach (din păcate și unii aristocrați germani au fost înregimentați de descreieratul Führer), a fost din nou chemată. Spunând că este austriacă, a refuzat din nou, la care guvernatorul îngâmfat i-a spus că el nu știe de Austria, ci de Ostmark (Marca de Est, numele dat Austriei de hitleriștii care considerau anexarea noii lor provincii un act istoric de justiție). Mama, roșie de furie, i-a răspuns arătându-și inima: Orice ați face, Austria trăiește aici. Bietul primar, un prieten al familiei dintr-o dinastie tipic timișoreană, a încercat să o potolească în zadar cu

cuvintele și dialectul tipic pentru un fabruclăr : Puppi, mach kane Tschitschi Bambula! (Puppi, să nu faci minuni pe aci!).

De altfel, mama, curajoasă în tinerețe, încă nezdrobotă de apăsătoarele evenimente care au urmat în deceniile de mai târziu, a făcut opoziție fățișă naziștilor. Războiul începuse, un ofițer german se urcă în "firobuz" (un sfertodox al timpurilor a descoperit că termenul de troleibus este în limba dușmanilor anglo-saxoni, deci trebuie înlocuit și astfel, unicat în lume, la Timișoara nu circulă nici azi troleibuse, ci firobuse) mama începe să fluiera marșul britanic : It's a long way to Tipperary... Neamțul înfuriat începe să vocifereze, la prima stație mama se dă jos, iar vatmanul, vecin cu bunica, închide rapid ușile vehicolului și pleacă în goană. Iarna, mama a purtat demonstrativ niște căciulițe căzăcești, căciulițe ulterior reîntîlnite abia după sosirea armatelor sovietice. La blana ei de astrahan negru purta prinse niste flori galbene de mimoză, culorile negru-galben fiind ale Habsburgilor.

Mai târziu, o parte din vara fierbinte a anului 1944 l-am petrecut pe moșia nașului meu în Clopodia în refugiu din fața bombardamentelor care au amenințat Timișoara. A fost un sejur plăcut, iluminatul în ciuda introducerii curentului electric s-a făcut cu lustre cu un fel de petromaxuri cu ciorap Auer care răspândeau o lumină uniformă și foarte plăcută. În fiecare cameră de oaspeți era un lavabo cu un lighean și o cană grea din faianță sau porțelan în care se aducea apă pentru spălat. În parc era un iaz destul de mare sub umbra copacilor seculari, iaz în care am învățat să pescuiesc, mai degrabă să fac instructaj de înot unor viermi. Dar se găsea din când în când și câte un pește sinucigaș destul de mărișor pentru a putea fi prăjit de bucătăreasă pentru cină. Sub portalul conacului menit pe vremuri să primească caleștile cu musafiri era instalat o masă de ping-pong și astfel nașul meu a încercat să mă introducă în tainele acestui sport, nu cu prea mare succes. După ce m-a apostrofat spunînd că finul lui este dotat de bunul Dumnezeu cu două mâini stângi, s-a ocupat intensiv de fratele meu încă destul de mic, dar cu mai mult succes. Eu a trebuit să mă mulțumesc cu trageri la țintă cu un pistol cu aer comprimat. Măcar cu această armă am obținut oarece succese devenind un bun trăgător și mai târziu.

Moșierii care au rămas, ca și el, în țară, au fost deportați de bolșevicii noștri, după expropriere. Baronul Niki Hauser a întins-o la timp în Germania și a mai însoțit-o pe mătușa mea la înmormântarea bunicei, ocazie în care, în dorința de a revedea fosta ei vilă (Vila Klein pe C.D. Loga), a fost primit de Preasfinția Sa Mitropolitul Corneanu la reședința sa actuală.

"Povestea unei vieți" de Șefan Kecskemeti

Partea I

Pe urmele copilăriei și strămoșilor în Timișoara de altădată

http://www.bjt2006.org/SK_Pe_urmele_copilariei_0316.pdf